УДК 338.49:796; JEL Classification: I12, I28, H54, Z20
DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2026-3-63

Неухацька Світлана, аспірантка науково-освітньої програми «Міжнародні економічні відносини», кафедра міжнародного менеджменту КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна

Neukhatska Svitlana, postgraduate student of the scientific and educational program "International Economic Relations", Department of International Management KNEU named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine, https://orcid.org/0009-0003-4780-7426

СПОРТИВНА КУЛЬТУРА ЯК КАПІТАЛ НАЦІЇ: ВПЛИВ СІМ'Ї, ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ІНФРАСТРУКТУРИ НА ФІЗИЧНУ АКТИВНІСТЬ (ДОСВІД ПОЛЬЩІ ДЛЯ УКРАЇНИ)

SPORTS CULTURE AS NATIONAL CAPITAL: THE INFLUENCE OF FAMILY, PUBLIC POLICY AND INFRASTRUCTURE ON PHYSICAL ACTIVITY (POLAND'S EXPERIENCE FOR UKRAINE)

Неухацька С. Спортивна культура як капітал нації: вплив сім'ї, державної політики та інфраструктури на фізичну активність (досвід Польщі для України). *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2026. Том 11. № 3. С. 354 – 359.

Neukhatska S. Sports culture as national capital: the influence of family, public policy and infrastructure on physical activity (Poland's experience for Ukraine). *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2026. Volume 11. № 3. pp. 354 – 359.

Мета статті - обґрунтувати спортивну культуру як відтворюваний соціально-економічний капітал нації та визначити механізм, за якого взаємодія сімейної спортивної соціалізації, державної політики й доступної інфраструктури перетворює фізичну активність населення на економічну віддачу - внутрішній попит на спортивні товари і послуги, виручку підприємств, зайнятість, податкові надходження, підвищення продуктивності та скорочення витрат на лікування. У дослідженні застосовано системний, порівняльний і статистичний методи, а також критичний аналіз офіційних даних ВООЗ, Євростату, GUS (Польща) та Міністерства молоді та спорту України. Результати засвідчили, що сім'я формує початкову спортивну поведінку дитини, однак сталість цієї поведінки залежить від безпеки, доступності та організованого використання спортивної інфраструктури. Польський досвід демонструє взаємопов'язане зростання участі населення у спорті, веломережі, клубного сектору, витрат домогосподарств і попиту на спортивні товари та послуги. Встановлено, що економічний ефект виникає не від самого факту витрачання коштів на спорт, а за умови перетворення додаткового попиту на внутрішнє виробництво і послуги, робочі місця, податкові надходження та скорочення втрат від захворювань. У спортивному секторі ЄС у 2024 р. працювало 1,6 млн осіб, 37% з яких становила молодь віком 15–29 років, а понад 5 тис. виробників спортивних товарів у 2023 р. сформували близько 8 млрд євро обороту. Досягнення населенням рекомендованого рівня фізичної активності могло б щороку заощаджувати країнам ЄС майже 8 млрд євро за паритетом купівельної спроможності, тоді як кожен 1 євро інвестицій у відповідну політику може створювати близько 1,7 євро економічних вигід. Для України запропоновано сценарний орієнтир, за яким приріст участі на 4,9 відсоткового пункта у програмі з охопленням 1 млн дорослих означатиме близько 49 тис. додатково активних людей. Наукова новизна полягає в операціоналізації «спортивного коду нації» як вимірюваного ланцюга сімейних практик, інфраструктурної доступності, регулярної участі, розвитку людського капіталу та економічної віддачі. Практичне значення полягає у визначенні показників, за якими державні спортивні програми доцільно оцінювати не лише кількістю збудованих об'єктів, а й залученістю населення, внутрішнім попитом, виручкою спортивних підприємств, зайнятістю, податковими надходженнями та економією медичних витрат.

Ключові слова: *спортивна культура, людський капітал, сімейна спортивна соціалізація, фізична активність, спортивна інфраструктура, економічна віддача, Польща, Україна.*

The purpose of the article is to substantiate sports culture as a reproducible form of the nation's socio-economic capital and to determine the mechanism through which the interaction of family sports socialization, public policy, and accessible infrastructure transforms population physical activity into economic returns - domestic demand for sporting goods and services, business revenue, employment, tax receipts, higher productivity, and lower treatment costs. The study applies systems, comparative, and statistical methods, and conducts a critical analysis of official data from the World Health Organization, Eurostat, Statistics Poland, and the Ministry of Youth and Sports of Ukraine. The results demonstrate that family influences shape a child's initial sports behavior, while the sustainability of this behavior depends on the safety, accessibility, and organized use of sports infrastructure. Poland's experience demonstrates interconnected growth in sports participation, the cycling network, the club sector, household expenditure and demand for sporting goods and services. The study establishes that the economic effect arises not from the mere fact of spending money on sport but from the transformation of additional demand into domestic production and services, jobs, tax receipts and lower losses caused by disease. In 2024, the EU sports sector employed 1.6 million people, 37% of whom were aged 15–29, while more than 5,000 sporting goods manufacturers generated approximately EUR 8 billion in turnover in 2023. Achieving the recommended level of physical activity could save EU countries almost EUR 8 billion at purchasing power parity annually, while every EUR 1 invested in the relevant policy may generate approximately EUR 1.7 in economic benefits. For Ukraine, the article proposes a benchmark scenario in which a 4.9 percentage-point increase in participation in a program serving 1 million adults would translate to approximately 49,000 additional active participants. The scientific novelty lies in the operationalization of the "national sports code" as a measurable chain of family practices, infrastructure accessibility, regular participation, human capital development, and economic returns. The practical significance lies in identifying indicators by which public sports programs should be evaluated, not only by the number of facilities constructed but also by population participation, domestic demand, sports business revenue, employment, tax receipts, and savings in medical expenditure.

Keywords: *sports culture, human capital, family sports socialization, physical activity, sports infrastructure, economic returns, Poland, Ukraine.*

Вступ

Фізична активність перетворилася на стратегічний ресурс людського капіталу. За оцінкою Всесвітньої організації охорони здоров'я, у 2022 р. 31% дорослого населення світу, або близько 1,8 млрд осіб, не виконували рекомендованого мінімуму рухової активності; між 2010 і 2022 рр. показник недостатньої активності зріс приблизно на 5 відсоткових пунктів, а за збереження тенденції може сягнути 35% до 2030 р. Серед підлітків 11–17 років недостатньо активними є 81%, причому розрив на користь хлопців зберігається [1]. Це означає, що проблема вже не може зводитися до індивідуальної мотивації: вона стосується здоров'я, продуктивності, соціальної стійкості та довгострокових державних витрат.

Початок спортивної поведінки дитини майже завжди відбувається в сім'ї. Саме батьки обирають перший гурток, оплачують заняття й екіпірування, організовують дорогу до басейну або секції, підтримують після невдачі та перетворюють рух на звичну частину вихідних. Тому сімейні походи, велопрогулянки, плавання, лижі чи регулярні тренування мають значення не лише як дозвілля. Вони є механізмом передачі норм: дитина засвоює, що

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© Неухацька Світлана, 2026

фізичне зусилля, дисципліна та відновлення належать до нормального способу життя. Метааналіз 112 досліджень виявив статистично значущий позитивний зв'язок між підтримкою батьків і рівнем фізичної активності дітей та підлітків (скоригована кореляція r = 0,202) [2].

У публічній дискусії сукупність таких звичок часто називають «кодом нації» або «спортивним менталітетом». Науково коректніше розуміти цей код не як незмінну чи вроджену властивість народу, а як спортивну культуру - систему повторюваних сімейних практик, суспільних очікувань, доступних просторів, інституцій та стимулів. Вона формується історично, але змінюється через освіту, міське планування, роботу клубів, доступність шкільних об'єктів і сталі державні програми. Сім'я створює попит на спорт, однак держава і громада визначають, наскільки легко реалізувати цей попит.

Для України питання має додатковий вимір. Повномасштабна війна руйнує об'єкти, змінює географію проживання населення, посилює потребу у фізичній та психоемоційній реабілітації, а водночас обмежує ресурси домогосподарств і громад. Відновлення лише кількості споруд не гарантує зростання активності. Потрібна модель, у якій інфраструктура має визначену зону доступності, розклад відкритого користування, тренерське наповнення, інклюзивність, бюджет утримання та вимірювану відвідуваність. Досвід Польщі є релевантним не через твердження про нібито тотожну ментальність, а через географічну близькість, постсоціалістичну спадщину, роль місцевого самоврядування та послідовне розширення масової спортивної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження батьківського впливу показують, що важливим є не лише особистий приклад дорослих. Метааналіз C. A. Yao і R. E. Rhodes, який узагальнив 115 досліджень, розрізняє моделювання поведінки та практичну підтримку. Зв'язок між власною активністю батьків і активністю дитини виявився невеликим, тоді як підтримка - перевезення, оплата, спільна участь, заохочення - мала сильніший і стабільніший зв'язок [3]. Отже, наполегливість батьків проявляється через конкретні ресурси та рутинні рішення, а не через декларативне схвалення спорту.

Дані Australian Sports Commission наочно ілюструють сімейний градієнт: 72% дітей, які мали хоча б одного активного з батьків, брали участь в організованому спорті або фізичній активності поза школою, порівняно з 53% дітей з неактивними батьками; коли дорослий одночасно займався спортом і волонтерив, частка активних дітей наближалася до 90% [4]. Ці цифри не доводять однобічної причинності, адже активні сім'ї можуть відрізнятися за доходом, освітою, районом проживання та рівнем здоров'я. Проте вони підтверджують, що сімейний приклад, організаційна підтримка і доступне середовище взаємно підсилюються.

На рівні державної політики ВООЗ пропонує підхід «усе суспільство»: створення активних суспільств, активних середовищ, активних людей і активних систем. Глобальний план дій на 2018–2030 рр. містить 20 взаємопов'язаних заходів – від безпечної ходьби й велосипедного руху до програм у школах, громадах, первинній медичній допомозі та на робочих місцях [5]. Така рамка заперечує спрощену модель, за якою достатньо побудувати майданчик або провести інформаційну кампанію. Фізичний об'єкт має бути включений до системи регулярного використання.

Емпіричні дослідження міського середовища підтверджують значення доступності. У дослідженні 14 міст світу жителі районів із найбільш сприятливими для активності умовами накопичували на 68–89 хвилин фізичної активності на тиждень більше, ніж жителі районів із найменш сприятливими умовами [6]. Систематичний огляд поздовжніх досліджень також виявляє найбільш послідовні позитивні зв'язки для пішохідної доступності, різноманітності землекористування, якості маршрутів і доступу до рекреаційних об'єктів, водночас застерігаючи від прямого перенесення асоціацій у причинні висновки [7]. Таким чином, сімейна спортивна традиція і державна інфраструктура не є конкурентними поясненнями: вони становлять єдиний причинно-інституційний ланцюг.

У польських публікаціях і статистичних звітах увага зосереджується на участі, бар'єрах, мотивах і клубній системі. Вони дають змогу розрізнити дві речі: разове або епізодичне залучення і регулярну активність. Саме це розрізнення критично важливе для оцінювання державної політики. Кількість зареєстрованих об'єктів, придбаних велосипедів або проведених турнірів характеризує ресурс і охоплення, але результатом для здоров'я є сталі хвилини активності, зменшення нерівності доступу та утримання дитини у спорті протягом років.

Формулювання цілей статті

Метою статті є обґрунтування спортивної культури як відтворюваного капіталу нації та визначення механізмів, через які сім'я, інфраструктура й державна політика впливають на регулярну фізичну активність. Для досягнення мети поставлено такі завдання: операціоналізувати поняття «код нації» через вимірювані практики; порівняти міжнародні підходи до оцінювання залученості; проаналізувати довоєнні та останні доступні показники Польщі; перевірити тезу про економічну й кар'єрну віддачу спорту; сформувати пріоритети політики для України. Методологічну основу становлять системний і порівняльний підходи, аналіз офіційної статистики та критична перевірка зіставності показників.

Виклад основного матеріалу дослідження

Спортивну культуру доцільно розглядати як послідовність із 5 ланок. Перша - сімейна соціалізація: приклад дорослих, правила користування вільним часом, готовність оплачувати й організовувати заняття. Друга - локальна можливість: безпечний маршрут, об'єкт у досяжній відстані, прийнятна вартість, зручний графік, доступний тренер. Третя - регулярна участь, а не лише формальна реєстрація. Четверта - результати людського капіталу: здоров'я, рухова компетентність, саморегуляція, соціальні зв'язки та працездатність. П'ята - стійкий попит на послуги, інвентар і події, який підтримує клуби, бізнес і місцеві бюджети. Розрив будь-якої ланки послаблює весь механізм.

У цій моделі наполегливість батьків є необхідною, але не достатньою умовою. Вона проявляється не в тиску заради результату, а у послідовному створенні можливостей: допомогти дитині спробувати кілька видів активності; забезпечити регулярність; розрізняти втому і стійку відразу; підтримувати автономію; не перетворювати кожне тренування на оцінку. Важливою є спільна активність, бо сімейний похід, пробіжка чи плавання зменшують бар'єр для входу і формують емоційно позитивну пам'ять про рух. Проте батьків не можна робити єдиними відповідальними: сім'я з нижчим доходом, довгим робочим днем або без безпечного майданчика поруч має об'єктивно менше можливостей.

Поняття «менталітет спорту» стає аналітично корисним лише після його вимірювання. Його індикаторами можуть бути частка населення, яка виконує рекомендації ВООЗ; частота участі; частка дітей у клубах; відсів у підлітковому віці; спільна активність батьків і дітей; час доступності об'єктів; середня відстань до них; витрати

домогосподарств; волонтерство; сприйняття безпеки. Замість твердження «у країні всі бігають» слід показувати, хто, як часто, у якому домені та за яким порогом є активним.

Міжнародні показники не утворюють простого рейтингу. Eurobarometer 2022 р. запитував про заняття спортом або вправами: 38% громадян ЄС повідомили про активність принаймні раз на тиждень, тоді як 45% – що ніколи не тренуються [8]. Eurostat на основі EHIS застосовує поріг 150 хвилин аеробної активності поза роботою: у 2019 р. його досягала приблизно третина населення ЄС віком 15+, а найвищі значення мали Нідерланди (62%), Швеція (56%) і Данія (55%) [9]. England Active Lives у 2024/2025 р. охоплює спорт та ширшу фізичну активність: 64,6% дорослих виконували щонайменше 150 хвилин помірної активності на тиждень [10]. В Австралії суворий показник включає і аеробну, і силову складові: у 2022 р. повні рекомендації виконували 22,4% дорослих 18–64 років, хоча 74,2% виконували щонайменше 150 хвилин активності [11].

Таблиця 1. Порівняння підходів до вимірювання фізичної активності

Система / період	Критерій	Результат
ЄС, Eurobarometer 2022	Спорт або вправи ≥ 1 разу на тиждень	38%; ніколи - 45%
ЄС, EHIS 2019	≥ 150 хв аеробної активності поза роботою	Близько 1/3 населення 15+
Англія, 2024/2025	≥ 150 хв помірної активності на тиждень	64,6% дорослих
Австралія, 2022	Повна аеробна + силова рекомендація	22,4% дорослих 18–64
Польща, 2025	Будь-яка участь у спорті/рекреації за 12 міс.	43,7% населення

Джерело: складено автором за [8–13].

Таблиця 1 демонструє: цифра без визначення порогу може ввести в оману. Завдання держави - мати щонайменше два рівні моніторингу: порівнюваний із ВООЗ індикатор загальної активності та окремий показник регулярної участі у спорті/рекреації. Для дітей потрібні щоденні 60 хвилин помірної або інтенсивної активності, участь в організованих заняттях і показник утримання в секції. Лише така панель розрізняє фізично активну працю, транспорт, сімейне дозвілля, організований спорт і короткочасні кампанії.

Польський кейс. Довоєнною точкою порівняння обрано 2021 р., коли обстеження GUS зафіксувало участь у спорті або фізичній рекреації 38,8% жителів. Середні витрати домогосподарства становили 870 злотих, у тому числі 154 злотих на спортивний інвентар [12]. За період від 1 жовтня 2024 р. до 30 вересня 2025 р. участь зросла до 43,7%, а середні витрати - до 1 873 злотих, з яких 279 злотих припадало на інвентар [13]. Приріст участі становив 4,9 відсоткового пункта, або 12,6% відносно бази. Подвоєння номінальних витрат не можна трактувати як таке саме зростання фізичного обсягу ринку без поправки на інфляцію й доходи.

Дитячі показники Польщі підтверджують сильне раннє залучення, але також демонструють ризик відсіву. У 2021 р. участь у спорті та рекреації декларували 68,0% дітей 5–9 років, 69,3% у віці 10–14 років і 65,4% підлітків 15–19 років. Для групи 10–14 років це було нижче за 82,2% у 2016 р. Серед тих, хто не брав участі, відсутність інтересу або перевагу пасивного дозвілля називали 23%, 30% і 39% відповідних вікових груп; відсутність організатора чи придатного об'єкта поблизу - 26%, 14% і 17%. Водночас кількість юніорів у спортивних клубах зросла з 302 тис. у 2010 р. до 841 тис. у 2022 р. [14].

Організаційна база продовжила зростати: у 2024 р. в Польщі діяло 16 612 спортивних клубів – на 14,8% більше, ніж у 2022 р. Клуби об'єднували близько 1,4 млн членів і осіб, які тренувалися; за два роки кількість членів зросла на 27,0%, а тих, хто тренувався, - на 30,1%. Особи до 18 років становили 72,6% учасників [15]. Ці дані свідчать не про автоматичну активність усього населення, а про розбудову інституцій, здатних забезпечувати регулярність.

Таблиця 2. Динаміка ключових показників спортивної екосистеми Польщі

Показник	База	Останні дані	Зміна
Участь у спорті/рекреації	38,8% (2021)	43,7% (2025)	+4,9 в. п.
Середні витрати домогосподарства	870 PLN (2021)	1 873 PLN (2025)	+115,3% ном.
Дороги для велосипедів	5 782,8 км (2011)	≈23,1 тис. км (2024)	майже ×4
Спортивні клуби	14 470* (2022)	16 612 (2024)	+14,8%
Члени / особи, які тренуються	індекс 100 (2022)	127 / 130,1 (2024)	+27,0 / +30,1%

Примітка: розраховано з офіційного темпу зростання. Витрати номінальні.
Джерело: [12–16].

Матеріальна інфраструктура змінювалася довше, ніж один політичний цикл. За Bank Danych Lokalnych GUS довжина доріг для велосипедів, що обліковуються органами місцевого самоврядування, зросла з 5 782,8 км у 2011 р. до приблизно 23,1 тис. км у 2024 р., тобто майже у чотири рази [16]. Це не всі туристичні веломаршрути й не показник якості кожного сегмента, але це індикатор того, що активна мобільність послідовно вбудовується в повсякденний простір. Дитина, яка бачить велосипед не лише як спортивний снаряд, а як нормальний спосіб пересування сім'ї, отримує частіше підкріплення активної норми.

Польський приклад важливий також тим, що він показує перехід від будівництва до життєвого циклу об'єктів. Станом на 4 серпня 2025 р. було завершено модернізацію 282 комплексів Orlik, ще 1 060 перебували в процесі модернізації або мали розпочати її; у межах набору 2025 р. відібрано 377 комплексів, із них 53 - з додатковими об'єктами, а фінансування становило 144,65 млн злотих [17]. Програма «Aktywna Szkoła», що реалізується у 2024–2026 рр., поєднує використання шкільної інфраструктури з організованими заняттями; її бюджет становив 214 млн злотих у 2025 р., а план на 2026 р. - 137,057 млн злотих [18]. Отже, механізм зростання складається з мережі доступних місць, ремонту, відкритого розкладу, організаторів і масових форматів, а не з одного символічного проєкту.

Спортивна культура і ринок. Регулярна активність створює повторюваний попит: на взуття й одяг, велосипеди, лижі, м'ячі, захист, ремонт, абонементи, тренерські послуги, старти та активний туризм. Але обсяг витрат залежить не лише від менталітету. Eurostat оцінював середні витрати на спортивні товари та послуги у 2020 р. у 328 стандартів купівельної спроможності на еквівалентного дорослого в ЄС, тоді як у Польщі – 95, один із нижчих показників серед країн із даними. До того ж витрати істотно зростали разом із доходом домогосподарства [19]. Отже, коректний висновок полягає не в тому, що Польща вже має найбільший попит, а в тому, що її внутрішні номінальні витрати і спортивна екосистема зростають, залишаючи простір для подальшого наближення до заможніших ринків ЄС.

На рівні ЄС зовнішня торгівля спортивними товарами у 2024 р. досягла 18,1 млрд євро: 7,3 млрд експорту та 10,8 млрд імпорту; більшість торгівлі окремих країн відбувалася в межах єдиного ринку [20]. Цей показник характеризує виробничо-торговельну інтеграцію, а не безпосередню активність населення. Для оцінки українського ринку доцільно розділяти три метрики: витрати домогосподарств за єдиною класифікацією, оборот роздрібної

торгівлі та зовнішню торгівлю за зіставними товарними групами. Змішування цих величин призводить до надмірних висновків.

Спорт і кар'єра. Не варто подавати наявність абонемента до спортзалу або інформацію про частоту тренувань як загальний стандарт професійного добору. Значно коректніше оцінювати віддачу від спорту через довгострокове формування людського капіталу. Фінське лонгітюдне дослідження, яке поєднало дані про фізичну активність дітей віком 9 і 15 років із реєстрами Statistics Finland, виявило позитивний зв'язок між активністю в дитинстві та результатами на ринку праці в дорослому віці. Підвищення індексу фізичної активності на одну одиницю пов'язувалося приблизно з на 1% вищою ймовірністю бути працевлаштованим, 0,10 додатковим місяцем зайнятості та на 0,05 місяця меншою тривалістю безробіття в середньому за рік. Найкращі показники зайнятості мали особи, які стабільно залишалися фізично активними [21]. Отже, вкладення батьків і держави у спорт із дитинства можуть розглядатися не лише як витрати на здоров'я, а й як довгострокова інвестиція в людський капітал. Водночас ці результати відображають статистичний зв'язок і не означають автоматичної кар'єрної переваги для кожної людини.

Українська ситуація потребує особливо обережного прочитання статистики. У STEPS 2019 лише 10,0% дорослих 18–69 років не виконували рекомендації ВООЗ, але 59,4% не мали жодної активності у вільний час; понад половину загального часу активності становила робота, а рекреаційна активність, у середньому, лише 28,8 хвилини на день [22]. Тому низька «недостатня активність» не означала розвиненої спортивної культури: вона значною мірою відображала професійне і транспортне навантаження. Для майбутньої економіки з більшою часткою сидячої та цифрової праці цей ресурс не є самовідтворюваним.

Напередодні повномасштабної війни офіційний звіт за 2021 р. обліковував в Україні 90078 спортивних споруд, з яких 4322 були майданчиками з тренажерним обладнанням у складі комплексних споруд, а 6246 - такими майданчиками серед окремих споруд [23]. Довідник «Україна спортивна - 2025» фіксує 73810 об'єктів, серед них 7343 недіючі [24]. Різницю у 16268 одиниць не можна повністю приписати фізичному знищенню: змінилися охоплення територій, звітність, верифікація та доступ до даних. Окремо Мінмолодьспорт повідомляв, що станом на середину червня 2026 р. пошкоджено або зруйновано 891 об'єкт спортивної інфраструктури [25].

Таблиця 3. Економічні канали віддачі спортивної культури

Канал	Кількісний орієнтир	Економічний результат
Попит	Польща: 870 → 1 873 PLN; +115,3% ном.	Оборот торгівлі й послуг
Клуби	+14,8% клубів; +30,1% учасників	Зайнятість і місцеві доходи
Виробництво	ЄС: понад 5 тис. виробників; 8 млрд євро обороту	Додана вартість та експорт
Здоров'я	ЄС: до 8 млрд євро ПКС економії на рік	Менші медичні витрати
Україна, 3 роки	+4,9 в. п. на 1 млн = близько 49 тис. осіб	Попит, робочі місця, податки

Джерело: складено автором за [12–15; 20; 27; 28].

Економічний ефект виникає не від самого факту витрачання грошей, а тоді, коли додатковий попит перетворюється на виробництво і послуги всередині країни, робочі місця, податкові надходження та скорочення втрат від хвороб. У 2024 р. у спортивному секторі ЄС працювало 1,6 млн осіб, з яких 37% були віком 15–29 років. Понад 5 тис. виробників спортивних товарів у 2023 р. сформували близько 8 млрд євро обороту [27].

Окремий канал віддачі – економія витрат. За оцінкою OECD і ВООЗ, досягнення населенням ЄС мінімуму 150 хвилин фізичної активності на тиждень могло б заощаджувати майже 8 млрд євро за паритетом купівельної спроможності щороку, або в середньому 0,6% бюджетів охорони здоров'я. Кожен 1 євро інвестицій у політику фізичної активності може створювати близько 1,7 євро економічних вигід [28].

Для України доцільно оцінювати трирічні програми не лише за кількістю збудованих об'єктів. Якщо пілот, що охоплює 1 млн дорослих, забезпечить приріст участі на 4,9 відсоткового пункта, аналогічний польській динаміці 2021–2025 рр., це означатиме близько 49 тис. додатково активних людей. Це сценарний орієнтир, а не прогноз ВВП. Економічний результат потрібно вимірювати реальними витратами домогосподарств, виручкою клубів і торгівлі, новими робочими місцями, часткою українських товарів, місцевими податковими надходженнями та уникненими витратами на лікування.

Цифрові технології та штучний інтелект можуть персоналізувати рекомендації, підказати маршрут, вести запис, аналізувати навантаження і виявляти території з низьким охопленням. Проте інформаційний сервіс не замінює фізіологічного стимулу, безпечного простору, тренера і сімейного прикладу. Саме тому цифровий компонент слід оцінювати за додатковими хвилинами реальної активності та утриманням користувача у програмі, а не за кількістю завантажень застосунку.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Спортивна культура — не вроджена риса, а відтворювана система сталих звичок і можливостей. Батьки виступають першою спортивною інституцією: їхня підтримка, логістика, спільна участь і ставлення до фізичного зусилля формують початкову траєкторію дитини. Проте індивідуальна наполегливість має межі. Без безпечної та доступної інфраструктури, прийнятної вартості, відкритого розкладу й організованих занять сімейна традиція лишається привілеєм ресурсніших груп.

Польща демонструє корисне для України поєднання довгострокової веломережі, клубної системи, модернізації локальних комплексів і організованого використання шкільних просторів. Участь у спорті та рекреації зросла з 38,8% у 2021 р. до 43,7% у 2025 р.; середні номінальні витрати домогосподарства збільшилися з 870 до 1 873 злотих. У 2022–2024 рр. кількість спортивних клубів зросла на 14,8%, а кількість осіб, які тренувалися, – на 30,1%. Довжина доріг для велосипедів із 2011 до 2024 р. збільшилася майже в чотири рази. Ці показники не доводять, що всі жителі є активними, але підтверджують спільне зростання інфраструктури, участі та внутрішнього попиту.

Економічна віддача спортивної культури має два взаємопов'язані контури. Перший охоплює торгівлю, спортивні послуги, виробництво, зайнятість, туризм і податкові надходження: у спортивному секторі ЄС у 2024 р. працювало 1,6 млн осіб, а оборот понад 5 тис. виробників спортивних товарів у 2023 р. становив близько 8 млрд євро [27]. Другий контур пов'язаний зі здоров'ям і продуктивністю: виконання мінімальних рекомендацій щодо фізичної активності могло б заощаджувати країнам ЄС майже 8 млрд євро ПКС на рік, а 1 євро інвестицій у відповідну політику створюватиме близько 1,7 євро економічних вигід [28].

Для України стратегічним завданням є відновлення не просто фонду споруд, а економічно життєздатної екосистеми регулярної активності. Для пілотної програми з охопленням 1 млн дорослих приріст участі на 4,9 відсоткового пункта означав би близько 49 тис. додатково активних людей. Ефект такої програми слід оцінювати

за реальним попитом, виручкою спортивних підприємств, новими робочими місцями, податковими надходженнями та економією на медичних витратах. Отже, інвестиції держави й сім'ї у спортивне виховання та доступну інфраструктуру потрібно розглядати не як допоміжні соціальні видатки, а як інвестиції у людський капітал, продуктивність і внутрішній економічний оборот.

Література

1. World Health Organization. Physical activity: fact sheet. 26 June 2024. URL: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity.
2. Su D. L. Y., Tang T. C. W., Chung J. S. K., Lee A. S. Y., Capio C. M., Chan D. K. C. Parental Influence on Child and Adolescent Physical Activity Level: A Meta-Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. Vol. 19, No. 24. Art. 16861. DOI: 10.3390/ijerph192416861.
3. Yao C. A., Rhodes R. E. Parental correlates in child and adolescent physical activity: a meta-analysis. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. 2015. Vol. 12. Art. 10. DOI: 10.1186/s12966-015-0163-y.
4. Australian Sports Commission. Parents: children and youth participation evidence. URL: https://www.ausport.gov.au/clearinghouse/evidence/children-and-youth-in-sport/factors/parents.
5. World Health Organization. Global action plan on physical activity 2018–2030: more active people for a healthier world. Geneva: WHO, 2018. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789241514187.
6. Sallis J. F. et al. Physical activity in relation to urban environments in 14 cities worldwide: a cross-sectional study. *The Lancet*. 2016. Vol. 387, No. 10034. P. 2207–2217. DOI: 10.1016/S0140-6736(15)01284-2.
7. Kärmeniemi M. et al. The Built Environment as a Determinant of Physical Activity: A Systematic Review of Longitudinal Studies and Natural Experiments. *Annals of Behavioral Medicine*. 2018. Vol. 52, No. 3. P. 239–251. DOI: 10.1093/abm/kax043.
8. European Commission. Special Eurobarometer 525: Sport and Physical Activity. 2022. URL: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2668.
9. Eurostat. Sport participation - practising sport and physical activity. Data for 2019. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Sport_participation_-_practicing_sport_and_physical_activity.
10. Sport England. Active Lives Adult Survey: November 2024–25. 2026. URL: https://www.sportengland.org/research-and-data/data/active-lives/active-lives-data-tables.
11. Australian Bureau of Statistics. Physical activity, 2022. Released 15 December 2023. URL: https://www.abs.gov.au/statistics/health/health-conditions-and-risks/physical-activity/latest-release.
12. Statistics Poland. Participation in sport and physical recreation in 2021. 16 May 2022. URL: https://stat.gov.pl/en/topics/culture-tourism-sport/sport/participation-in-sport-and-physical-recreation-in-2021%2C7%2C2.html.
13. Statistics Poland. Participation in sport and recreational activities in 2025. 14 May 2026. URL: https://stat.gov.pl/en/topics/culture-tourism-sport/sport/participation-in-sport-and-recreational-activities-in-2025%2C7%2C3.html.
14. Statistics Poland. Report SDG 2024: Health and lifestyle. URL: https://raportsdg.stat.gov.pl/2024/en/Health_and_lifestyle.html.
15. Statistics Poland. Physical education in Poland in 2024. 11 July 2025. URL: https://stat.gov.pl/en/topics/culture-tourism-sport/sport/physical-education-in-poland-in-2024%2C3%2C8.html.
16. Statistics Poland. Local Data Bank: Length of bicycle roads, variable 288080, 2011–2024. URL: https://bdl.stat.gov.pl/bdl/metadane/cechy/3164.
17. Ministry of Sport and Tourism of the Republic of Poland. Orlikowe przyspieszenie: 377 Orlików do remontu z tegorocznego programu. 4 August 2025. URL: https://www.gov.pl/web/sport/orlikowe-przyspieszenie-377-orlikow-do-remontu-z-tegorocznego-programu.
18. Ministry of Sport and Tourism of the Republic of Poland. Program Aktywna Szkoła na lata 2024–2026. URL: https://www.gov.pl/web/sport/program-aktywna-szkola-na-lata-2024-2027.
19. Eurostat. Household expenditure on sporting goods and services. Data for 2020. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Household_expenditure_on_sporting_goods_and_services.
20. Eurostat. International trade in sporting goods. Data for 2024. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_sporting_goods.
21. Kari J. T., Pehkonen J., Tammelin T. H., Hutri-Kähönen N., Raitakari O. T. Childhood physical activity as a labor market investment. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*. 2021. Vol. 31, No. 1. P. 163–183. DOI: 10.1111/sms.13829.
22. World Health Organization Regional Office for Europe. Physical activity and sedentary behaviour of adults aged 18–69 years: Ukraine factsheet, STEPS 2019. 2022. URL: https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/ukraine/physical-activity-sedentary-behaviour-of-adults-aged-18-69-years-highlights-from-steps.pdf.
23. Міністерство молоді та спорту України. Звіт з фізичної культури і спорту за 2021 рік. Київ, 2022. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Fizychna_kultura/statustuka/2022/Звіт%20з%20фізичної%20культури%20і%20спорту%20за%202021%20рік.pdf.
24. Міністерство молоді та спорту України. Україна спортивна - 2025: інформаційний довідник. Київ, 2026. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Fizychna_kultura/statustuka/2026/d1-ukrayina-sportivna-2025.pdf.
25. Міністерство молоді та спорту України. Через UNITED24 залучатимуть кошти на відновлення спортивних об'єктів і молодіжних центрів. 17.07.2026. URL: https://mms.gov.ua/news/cherez-united24-zaluchatymut-koshty-na-vidnovlennia-sportyvnykh-obiektiv-i-molodizhnykh-tsentriv.
26. Кабінет Міністрів України. Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року: постанова від 04.11.2020 № 1089; Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2030 року: розпорядження від 24.12.2025 № 1493-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-п; https://zakon.rada.gov.ua/go/1493-2025-р.
27. Eurostat. EU sport in focus. 22 September 2025. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/wdn-20250922-1.
28. OECD; World Health Organization Regional Office for Europe. Step Up! Tackling the Burden of Insufficient Physical Activity in Europe. Paris: OECD Publishing, 2023. DOI: 10.1787/500a9601-en.

References

1. World Health Organization. Physical activity: fact sheet. 2024. Available at: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity.
2. Su, D. L. Y., Tang, T. C. W., Chung, J. S. K., Lee, A. S. Y., Capio, C. M., Chan, D. K. C. Parental Influence on Child and Adolescent Physical Activity Level: A Meta-Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. Vol. 19, No. 24. Art. 16861. DOI: 10.3390/ijerph192416861. (PubMed)
3. Yao, C. A., Rhodes, R. E. Parental correlates in child and adolescent physical activity: a meta-analysis. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*. 2015. Vol. 12. Art. 10. DOI: 10.1186/s12966-015-0163-y.

4. Australian Sports Commission. Parents: children and youth participation evidence. Available at: https://www.ausport.gov.au/clearinghouse/evidence/children-and-youth-in-sport/factors/parents.
5. World Health Organization. Global action plan on physical activity 2018–2030: more active people for a healthier world. Geneva: WHO, 2018. Available at: https://www.who.int/publications/i/item/9789241514187.
6. Sallis, J. F. et al. Physical activity in relation to urban environments in 14 cities worldwide: a cross-sectional study. *The Lancet*. 2016. Vol. 387, No. 10034. P. 2207–2217. DOI: 10.1016/S0140-6736(15)01284-2.
7. Kärmeniemi, M. et al. The Built Environment as a Determinant of Physical Activity: A Systematic Review of Longitudinal Studies and Natural Experiments. *Annals of Behavioral Medicine*. 2018. Vol. 52, No. 3. P. 239–251. DOI: 10.1093/abm/kax043.
8. European Commission. Special Eurobarometer 525: Sport and Physical Activity. 2022. Available at: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2668.
9. Eurostat. Sport participation - practising sport and physical activity. Data for 2019. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Sport_participation_-_practicing_sport_and_physical_activity.
10. Sport England. Active Lives Adult Survey: November 2024–25. 2026. Available at: https://www.sportengland.org/research-and-data/data/active-lives/active-lives-data-tables.
11. Australian Bureau of Statistics. Physical activity, 2022. 2023. Available at: https://www.abs.gov.au/statistics/health/health-conditions-and-risks/physical-activity/latest-release.
12. Statistics Poland. Participation in sport and physical recreation in 2021. 2022. Available at: https://stat.gov.pl/en/topics/culture-tourism-sport/sport/participation-in-sport-and-physical-recreation-in-2021%2C7%2C2.html.
13. Statistics Poland. Participation in sport and recreational activities in 2025. 2026. Available at: https://stat.gov.pl/en/topics/culture-tourism-sport/sport/participation-in-sport-and-recreational-activities-in-2025%2C7%2C3.html.
14. Statistics Poland. Report SDG 2024: Health and lifestyle. 2024. Available at: https://raportsdg.stat.gov.pl/2024/en/Health_and_lifestyle.html.
15. Statistics Poland. Physical education in Poland in 2024. 2025. URL: https://stat.gov.pl/en/topics/culture-tourism-sport/sport/physical-education-in-poland-in-2024%2C3%2C8.html.
16. Statistics Poland. Local Data Bank: Length of bicycle roads, variable 288080, 2011–2024. Available at: https://bdl.stat.gov.pl/bdl/metadane/cechy/3164.
17. Ministry of Sport and Tourism of the Republic of Poland. Orlikowe przyspieszenie: 377 Orlików do remontu z tegorocznego programu. 2025. Available at: https://www.gov.pl/web/sport/orlikowe-przyspieszenie-377-orlikow-do-remontu-z-tegorocznego-programu.
18. Ministry of Sport and Tourism of the Republic of Poland. Program Aktywna Szkoła na lata 2024–2026. Available at: https://www.gov.pl/web/sport/program-aktywna-szkola-na-lata-2024-2027.
19. Eurostat. Household expenditure on sporting goods and services. Data for 2020. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Household_expenditure_on_sporting_goods_and_services.
20. Eurostat. International trade in sporting goods. Data for 2024. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_sporting_goods.
21. Kari, J. T., Pehkonen, J., Tammelin, T. H., Hutri-Kähönen, N., Raitakari, O. T. Childhood physical activity as a labor market investment. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*. 2021. Vol. 31, No. 1. P. 163–183. DOI: 10.1111/sms.13829.
22. World Health Organization Regional Office for Europe. Physical activity and sedentary behavior of adults aged 18–69 years: Ukraine factsheet, STEPS 2019. 2022. Available at: https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/ukraine/physical-activity-sedentary-behaviour-of-adults-aged-18-69-years-highlights-from-steps.pdf.
23. Ministry of Youth and Sports of Ukraine. Report on physical culture and sport for 2021. Kyiv, 2022. Available at: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Fizychna_kultura/statustuka/2022/Звіт%20з%20фізичної%20культури%20і%20спорту%20за%202021%20рік.pdf.
24. Ministry of Youth and Sports of Ukraine. Ukraine Sports – 2025: information guide. Kyiv, 2026. Available at: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Fizychna_kultura/statustuka/2026/d1-ukrayina-sportivna-2025.pdf.
25. Cabinet of Ministers of Ukraine. Pro zatverdzhennia Stratehii rozvytku fizychnoi kultury i sportu na period do 2028 roku: postanova vid 04.11.2020 № 1089; Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy rozvytku fizychnoi kultury i sportu na period do 2030 roku: rozporiadzhennia vid 24.12.2025 № 1493-r [On approval of the Strategy for the development of physical culture and sports for the period until 2028: Resolution of November 4, 2020 No. 1089; On approval of the State Target Social Program for the Development of Physical Culture and Sports for the Period until 2030: Order of December 24, 2025 No. 1493-r]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-п; https://zakon.rada.gov.ua/go/1493-2025-р.
26. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2020–2025). Stratehiia rozvytku fizychnoi kultury i sportu na period do 2028 roku; Derzhavna tsilova sotsialna prohrama rozvytku fizychnoi kultury i sportu na period do 2030 roku [Strategy to 2028; State target programme to 2030]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-п; https://zakon.rada.gov.ua/go/1493-2025-р
27. Eurostat. EU sport in focus. 2025. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/wdn-20250922-1.
28. OECD; World Health Organization Regional Office for Europe. Step Up! Tackling the Burden of Insufficient Physical Activity in Europe. Paris: OECD Publishing, 2023. DOI: 10.1787/500a9601-en.

Стаття надійшла до редакції / Received 30.07.2026 **Прийнята до друку / Accepted 15.08.2026**
Опубліковано/ Published 04.09.2026